

שאלה: אני מוטרד פעמים הרבה מחלומות רעים. פעמים החלום רע כל כך שאני מתעורר מהשינה בבהלה באמצע הלילה וקשה לי להירדם שוב. יעץ לי חבר שאתן לבדיקה את המזוזה של החדר, שמא אינה כשרה כדת וכדין. אני שואל אם מספיק לי לבדוק המזוזה שבחדר שינה או שאני צריך לתת לבדיקה כל המזוזות שבכל החדרים, גם בכניסה הראשית של הדירה?

תשובה: אני עונה לך שהפעם הזאת החבר יעץ לך עצה שאינה טובה. אסור להשתמש במזוזה כקמיע, כסגולה. יש אנשים שהיו כותבים צירופי אותיות על המזוזה, לפני שמכניסים המזוזה לנרתיק, ועשו זאת לשם שמירה מהמזיקים. אבל כך לשון הרמב"ם (הלכות מזוזה, פרק חמישי):

"מנהג פשוט שכותבים על המזוזה מבחוץ כנגד הריח שבין פרשה לפרשה [מלת] "שדי", ואין בזה הפסד לפי שהוא מבחוץ [מצד החיצון של הקלף]. אבל אלו שכותבים מבפנים שמות המלאכים או שמות קדושים, או פסוק או חותמות, הרי הן בכלל מי שאין להם חלק לעולם הבא. שאלו הטיפשים לא די להם שביטלו המצוה, אלא שעשו מצוה גדולה שהיא יחוד השם של הקב"ה ואהבתו ועבודתו, כאילו הוא קמיע של הנאת עצמם, כמו שעלה על לבם הסכל [=הטיפש] שזהו דבר המהנה בהבלי העולם".

הרמב"ם קבע כי אנשים אלו אין להם חלק לעולם הבא. מה הטעם להגדרה חריפה זו? אלא המצוה של קביעת מזוזה היא כדי שהאדם יתעורר לזכור את מציאותו של הקב"ה בכל פעם ופעם שעובר מפתן הדלת. גם בעוברו בין חדר לחדר יזכר שיש ריבון בעולם. כי מה כתוב במזוזה? פרשת "שמע ישראל". כלומר שהקב"ה הוא המציאות המוחלטת שיש בעולם, הוא יחיד בעולם שאין לו התחלה ואין לו סוף [וכמו שביאר הרמב"ם בהלכות יסודי התורה, תחילת פרק א]. ועוד כתוב במזוזה על חובת לימוד התורה, ועל חובת הנחת תפילין. ועוד יש במזוזה פרשה שניה של "קריאת שמע" והיא "והיה אם שמוע", ללמדנו שאם נקיים מצוותיו של הקב"ה יהיה לנו טוב, ואם נחטא ונעבור עליהן, יהיה לנו רע. אלו הדברים הנמצאים כתובים בתוך נרתיק המזוזה. אלו הדברים שהאדם שם לו ולאשתו ולכל ילדיו למזכרת תמידית. וכמו שהאשה הנשואה עונדת תמיד טבעת נישואין על אצבעה, כדי לזכור וכדי להזכיר לאחרים שהיא אשה נשואה; כך המזוזה באה ללמדנו על נוכחות תמידית של הבורא.

לכן חתם הרמב"ם הלכות מזוזה (סוף פרק ששי) בדבריו הנצחיים: "וכל זמן שיכנס ויצא, יפגוש ביחוד השם, שמו של הקדוש ב"ה, ויזכור אהבתו [בפסוק "ואהבת את ה' אלוהיך"], (ויעור) [=ויתעורר] משינתו ושגיותו בהבלי הזמן. וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם [=הוא הקב"ה]. ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים". כלומר המזוזה משמשת לו למזכרת.

וכיצד האדם יהפוך פנינה יקרה זו לשמירה מיסטית, לסוג של קמיע לשמירה גופנית? בדומה לכך כתב הרמב"ם (בהלכות ע"ז פרק י"א)

"... והמניח ספר תורה או תפילין על הקטן בשביל שיישן, לא די להם שהם בכלל מנחשים וחוברים, אלא שהן בכלל הכופרים בתורה; שהן עושין דברי תורה רפואת גוף, ואינן אלא רפואת נפשות".

אמנם אני מודה שיש רבנים רבים, וכן מקובלים רבים, המייעצים לתקן את המזוזה כדי לשמור את הבית מהנזק או מהצרות. הללו מביאים שתי ראיות לשיטתם.

[א] בגמרא (מנחות לג ע"ב) פסקו שכאשר העמוד (בו תלויה דלת הכניסה לבית) הוא רחב מאד [נניח ג' או ד' טפחים פנויים לפני עצם ציר הדלת], מצוה להניח את המזוזה סמוך מאד לרשות הרבים. כלומר לא קרוב אל פְּנֵים הבית, אלא קרוב לרחוב. מה הטעם? רבנן אומרים כדי שמייד בבוא האדם הביתה יגיע אל המצוה. ורב הונא אומר כדי שהמזוזה תשמור על כל תכולת הבית. והרי מקובלים אלו רק מִיִּשְׁמִים דברי רב הונא שהמזוזה היא לשם שמירה!

אני עונה: יש לנו כלל, במחלוקת בין יחיד ורבים, הלכה כמו הרבים. ולכן דברי רב הונא, שהוא יחיד מול רבנן, נדחו ע"י דברי רמב"ם הנ"ל ואין לסמוך עליהם. ולכן האומרים שהמזוזה שומרת על האדם נהגו כדיעה שנדחית בגמרא.

[ב] עוד ראה הביאו הרבנים מהגמרא במסכת ע"ז (דף יא) שאונקלוס הגר, עת שבאו החיילים הנכרים להביא אותו למשפט ועונש על מה שהתגייר, הניח ידו על המזוזה והסביר זאת לחיילים שהמזוזה מראה שהקב"ה שומר עליו. ראה זו אינה ראייה. כי זה נכון שבזכות המצוה שמקיימים יש ברכה שה' יציל את האדם מפגעים. אבל כאשר האדם תולה את המזוזה אסור לו לחשוב שזאת היא מטרתו, כי בזה הוא עושה מהקודש חול. הוא מרוקן את המצוה מההשתעבדות לרצון הבורא. אונקלוס אמר להם את התועלת שבמצוה, ולא את הטעם שמפני זה תלה את המזוזה.

ולכן אני מיעץ לבעל חלומות-רעים שיתקן את אופיו ולא יהיה תפוש מחשבות רעות ועגומות. הרבה מהחלומות הם ממה שהאדם ראה ביום הקודם. או ששמע חדשות מבהילות, או קרא בעיתון על דברים נוראים. צריכים להיות בעל אופי שמח, ולא להיות "שקועים בבוכי". וגם לפני שינת האדם יקרא ברכת "המפיל חבלי שינה" בה יש בקשה מפורשת שלא יחלום חלומות רעים. ובעיקר, גם כשהוא חולם, אל יתן משקל לחלומות אלו, כי "חלומות השוא ידברו" (זכריה י, ב).

בכל אופן, אל תעשה מצוה יקרה זו "קרדום לחפור בה". אלא יש לבדוק את המזוזה שמא הוא פסול ואין לך מצוה כתיקונה. אבל אסור לך לכיין שמפני חשש נזק מחלומות רעים ורק מפני זה אתה בודק את המזוזה. תכין במצוה זו לשם שמים, כי כך ה' ציוה. התועלת תבוא לך ממילא, כמו בקיום כל שאר תרי"ג המצוות.